

TAĦRIĠ ĠĦAT-TMIEN SENA (SKOLA MEDJA)

Il-Malti

Ir-4 Pakkett

bir-Risposti ta' Pakkett n. 3

malti.skola.edu.mt

Daqqa t'id fil-Malti

DaqqatIdFilMalti

A. Silta għall-Istharrig

Aqra sewwa din is-silta u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha.

Fil-10 ta' Ġunju 1940, l-Italja ddikjarat gwerra kontra l-Ingilterra u Franza. Mill-11 ta' Ġunju 1940 'il quddiem, il-poplu Malti daħal fl-itwal żmien ta' prova u tbatija li qatt għadda minnu. Il-gwerra, li għall-Maltin spiċċat bl-aħħar attakk mill-arju fit-28 t' Awwissu 1944, qatlet kważi 1500 ruħ ċivili waqt li garrfet eluf ta' djar. (par 1)

L-ewwel attakki mill-ajru saru fil-11 ta' Ġunju 1940. L-aktar postijiet li ntlagtu kienu l-Kottonera, il-Marsa, Hal Luqa u l-Belt. Fis-16 ta' Jannar 1941 daħal fil-port konvoj assistit mill-aircraft carrier *Illustrious*. Dan il-bastiment trakka taħt Kordin iżda t-Taljani u l-Ġermaniżi ħalfu li jgħarrquh qabel

tinħatt il-ħażna li kien ġab. Fl-erbat ijiem ta' wara d-“dive bombers” Stuka, Ġermaniżi attakkaw il-portijiet bla heda. L-Isla garrfet, Kordin kien fuqgħieġa nar b'bombi jisplodu u nar itir mill-kanuni. In-nies tal-port għaddew mill-eqal jiem tal-gwerra. Bosta djar waqgħu u mietu ħafna nies. Mijiet oħrajn telqu lejn l-irħula u għadd ta' rħula bħal ngħidu aħna Raħal Ġdid spiċċaw kważi battala. (par.2)

Fis-16 ta' Jannar, 21 ruħ mistkenna f'xelter intradmu ħajjin hekk kif bomba farrket id-dħul waqt li dan il-kenn beda jimtela bl-ilma ġieri. Għal jumejn sħaħ, grupp ta' nies żvojtaw bir li kien biswit ix-xelter, għamlu ħofra fil-ħajt u salvaw 18 minnhom. Hekk għaddiet is-sena 1941, b'ħajjet il-Maltin kontinwament mhedda mill-attakki. In-nies li baqgħu jgħixu fin-nofsinar ta' Malta qattgħu ġranet u ljieli sħaħ, jgħixu ġox-xelters. Il-quddies u t-talb kien kruċjali biex żamm ħajja t-tama tal-Maltin. (par. 3)

Iżda l-kbir kien għadu ġej. L-għedewwa kienu xebgħu b'Malta, peress li minn hawn kienu jkunu attakkati l-vapuri tagħhom, fi triqithom minn u lejn l-Afrika, u fl-aħħar qatgħuha li fl-10 ta' Lulju 1942 jinvalu lil Malta bi 80,000 suldat u jinnewtralizzawha. Bi tħejjija għal dan, bdew jattakkaw 'il-konvojs li kienu jittantaw jiġu Malta u bejn Diċembru 1941 u Awwissu 1942 ma rnexxielu jidħol ebda vapur fil-port. (par. 4)

Bejn Jannar u April 1942, kien hawn 1529 twissija ta' ħbit mill-ajru. Fortunatament għal Malta, l-invażjoni ma seħħetx għax il-Ġeneral Ġermaniż Rommel ħass li t-80,000 ruħ kellu aktar bżonnhom ġo Lixandra. Iżda l-qerda u t-tbatija li gabet din it-tħejjija kienet tal-biża'. Mijiet ta' nies kienu jagħmlu l-kju biex jieħdu kwart ħobż kuljum mill-Victory Kitchens. Il-biża' kien kbir u ħafna sfaw rovinati jekk mhux bil-mewt, bil-mard jew bil-għaks. (par. 5)

Erwin Rommel

A. Mistoqsijiet

1. Liema kien l-aktar żmien diffiċli għall-poplu Malti skont l-ewwel paragrafu?

2. Liema kienu l-aktar postijiet li sofrew ħsarat mill-ewwel attacki fuq Malta? (par. 2)

3. Għalfejn il-Ġermaniżi riedu jgħarrqu 'l *Illustrious* malajr kemm jista' jkun? (par. 2)

4. Semmi tliet effetti li ħallew l-attacki tal-għadu ta' Jannar 1941 fuq l-inħawi tal-port. (par. 2)

i.

ii.

iii.

5. Xi għalhom grupp ta' Maltin li kienu qed jistkennu go xelter? (par. 3)

6. X'għamlu l-Maltin f'tentattiv iddisprat biex jirnexxihom isalvaw lil dawn l-imsejkna? (par.3)

7. Skont paragrafu 4 x'kien qed idejjaq l-aktar lill-għadu ta' Malta?

8. Agħti titlu xieraq lil din is-silta.

B. Analizi Testwali

1. Għal min qed jirreferi l-pronom mehmuż **u** f'din is-sentenza?

Il-poplu Malti daħal fl-itwal żmien ta' prova u tbatija li qatt għadda minn**u**.

2. Il-gwerra qatlet kwazi 1500 ruħ ċivili.

a) Din is-sentenza għandha **vuċi attiva** jew **passiva** .

b) Liema kelma minn din is-sentenza tiddetermina l-vuċi tas-sentenza?

2. Fisser jew agħti kelma oħra għal dan il-kliem.

a) bla heda (par. 2)	
b) battala (par. 2)	
ċ) biswit (par. 3)	
d) kruċjali (par. 3)	

3. F'liema forma huma dawn il-verbi. Segwi l-eżempju.

Verb	Huwa x'għamel	Forma
0. għaddew (par. 1)	<i>għadda</i>	2
a) ġġarrfet (par. 2)		
b) tinħatt (par. 2)		
ċ) jimtela (par. 3)		
d) intradmu (par. 3)		

4. Dan il-bastiment trakka taħt Kordin iżda l-għadu ħalef li jgħarrqu qabel tinħatt il-ħażna li kien ġab.

Erga' iktieb din is-sentenza billi tagħti **l-plural** tal-kliem b'linja taħtu. Ara li s-sentenza tiġi tagħmel sens.

B. Il-Grammatika

1. Nissel verbi minn dawn l-għeruq.

0. k - t - b	<i>kiteb</i>	8. p - r - p - r	
1. r - q - d		9. d - ħ - k	
2. t - l - g		10. t - l - f	
3. x - q - l - b		11. f - h - m	
4. g ħ - m - l		12. q - s - m	
5. k - x - k - x		13. r - b - t	
6. l - b - l - b		14. x - n - g - l	
7. x - n - d - r		15. ħ - b - t	

2. Agħti l-mamma u l-għerq.

0. fqajtu	<i>faqa'</i>	<i>f - q - għ</i>	6. tfejna		
1. nidher			7. fehmet		
2. tfajna			8. nirkbu		
3. nonfoq			9. nolfq		
4. temtem			10. qarmiċna		
5. ġemmajt			11. ftehemna		

3. Imla l-vojt billi tuża l-verb li l-mamma tiegħu tinsab fil-parentesi.

- Emily u Stephanie huma aħwa li _____ tas-Sliema. (qagħad)
- Emily tħobb _____ flokkijiet bl-istrixi. (libes)
- Stephanie _____ lwien cari. (ipprefera)
- Fis-Sajf wara nofsinhar iħobbu _____ jgħumu. (nizel)

5. Darba Emily _____ 'il barra ħafna. (ħareġ)
6. Meta ġiet biex _____ (daħal) lura _____ (qata') qalbha.
7. Hija bdiet _____ għall-ajjut. (werżaq)
8. Ħabibha _____ tyre qrib tagħha. (xeħet)
9. Emily irnexxielha _____. (salva)
10. Emily u sħabha tgħallmu li m'għandhomx _____ (ħareġ) _____ (għam) 'il barra.

4. Imla' l-vojt bil-particelli

1. Kilt _____ ħbieb.
1. Ħriġt _____ bitħa.
2. Lgħabt _____ ramel.
3. Mort _____ Belt.
4. Studjajt _____ eżami.
5. Tlajt _____ għoli.
6. Fraħna _____ xulxin.
7. Nifilqu _____ għaxra.
8. Inżilt _____ lift.
9. Tlaqt _____ xogħol.
10. Imxejt _____ bank.

6. Aqta' linja taħt il-particella t-tajba

- a) Is-Sur Zammit ħalla x-xogħol (**għall-**, **għal**, **għal-**) istudenti (**ma' s-**, **mas-**) Sur Agius.
- b) (**Bħall-**, **Bħal**, **Bħal-**) libsa ta' Ms. Tonna qatt ma rajt għax xtratha (**mill-**, **mil**, **mil-**) Ingilterra.
- ċ) Is-Surmast baġħat (**lill-**, **lil**, **lil-**) xi studenti lejn id-dar talli kellhom il-ġel ma xagħarhom.
- d) L-għalliem baġħat kartolina (**'l-**, **'l**, **lis-**) istudenta peress li kienet marida.

e) L-istudenti xtraw rigal (**lill-**, **lil**, **lil-**) għalliema tagħhom tal-paċenzja li ħadet bihom matul is-sena.

7. Imla l-vojt bil-puntegġjatura biex dan il-paragrafu jagħmel sens.

Tikka___ il-kelba ta' Ġanni___ waqqfet widnejha u berrqet għajnejha___ sufha qam xewk xewk u xufftejha tbexxqu___ L-għadma li kienet qiegħda tmexmex waqgħetilha mal-art___ Din x___kelma hi li kienet semgħet lil Ġanni jlissen___ Vaganzi___ Kienet semgħet sew___ Issemmgħet aħjar u ntebħet li iva___ Ġanni u ommu kienu qed jitkellmu dwar il-vaganzi___ Tikka l-vaganzi kienet tħobbhom wisq___ Għaliha l-vaganzi kienu jfissru ġiri fil-kampanja tard fi nżul ix-xemx___ ġranet sħaħ il-baħar, xi dawra bil-karozza u xi praspura ___l hawn u ___l hemm___

8. Għaqqad f'kelma billi tuża l-pronomi mehmuzin. (Uża l-mudelli fil-parentesi)

il-ħbieb tagħha	
is-saqajn tagħhom	
is-saħħa tagħna	
Il-kelma tagħkom	
ix-xogħol tiegħu (laħam)	
il-fehma tiegħi (kamra)	
id-dahar tagħkom (kamra)	

Ċ. Qwiel u Idjomi

1.Qabbel l-idjoma mat-tifsira

a) Ħabib tal-qalb	1. Raġel li tista toqgħod fuq kliemu.
-------------------	---------------------------------------

b) Raġel fuq l-irġiel	2. Miet
c) Imqabbad ma' djul ommu	3. Ħabib sew
d) Għamel tabirruħu	4. Għadu mhux indipendenti.
e) Mar għand Alla	5. Ippretenda

A	B	Ċ	D	E

2. Qwiel - Aqta' linja taħt il-kelma t-tajba u wara imla l-gradilja ta' taħt billi tqabbel it-tifsira mal-qawl.

<p>a) In-negozju trid tkun (tajjeb/ ħażin) għalih.</p> <p>a) L-iskarpan b'żarbun (pulit/imqatta') joqgħod.</p> <p>b) Jiżloq (fin-niexef/ fl-imxarrab) a ħseb u ara fil-miblul.</p> <p>c) Talli t ħallas (tie ħu, tag ħti).</p> <p>d) (L-irħis/L-għali) ibża' minnu.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prodotti rħas ħafna drabi jkunu ta' kwalità inferjuri. 2. Jekk wieħed jiżbalja f'affarijiet li m'hemmx fiex tiżbalja, aħseb u ara x'jagħmel fi ħwejjeġ li faċilment tiżbalja. 3. Il-prodott li tixtri ħafna drabi jkun ta' kwalità skont ma tkun ħallast għalih. 4. Ħafna nies isibuha diffiċli biex jagħmlu għalihom dak li ssoltu jagħmlu għal ħaddieħor. 5. Għan-negozju wieħed jeħtieġ li jkollu moħħu jilħaqlu sew.
---	---

A	B	Ċ	D	E

D. Taħdit

It-Tfal fil-Gwerra Kif għexu t-tfal ta' Aleppo mill-2012 sal-2016. Sekwenza ta' Stampi

i. Osserva sewwa l-istampi.

ii. Tkellem dwar dak li qed tara f'dawn ir-ritratti meħuda minn ġurnalisti dwar dak li jseħħ kuljum f'pajjiżi fejn hemm il-gwerra.

Il-pjan għall-kitba tal-komponent.**i. Xi punti li jistgħu jiggwidaww fil-kitba tiegħek:**

- X'se tiddeskrivi?
- Lil min se tiddeskrivi?
- X'inhum l-messaġġ li trid twassal permezz tal-kitba tiegħek?

ii. Uża l-ħames sensi (x'qed tara, tisma', ixxomm, ittiegħem u tħoss) biex tiżviluppa l-kitba u tgħid dak li qed jolqotok l-aktar.

- Meta tħares lejn dawn l-istampi u tpoġġi lilek innifsek protagonist fihom, x'effett iħallu fuqek?
- X'dettalji tista' żżid biex tagħti stampa ħajja ta' dak li jseħħ ta' kuljum fil-ħajja ta' dawn it-tfal?

iii. Xi vokabolarju li jista' jgħinek tiddeskrivi dak li qed iħossu t-tfal.

jinhassdu, jibzġħu, mbikkma, mkexkxa, mriegħxa, jitwaħħxu, jistkerrhu, jistmerru, jieħdu qatgħa, jidħlu f'qoxrithom

iv. Vokabolarju marbut mar-ritratti fis-sekwenza:

1. m'għandhomx mument ta' serħan il-moħħ, taħt għajnejn missierhom, ma jafdahomx minuta	2. ajruplani tal-gwerra, fuq ix-xwiek, attakki mill-ajru, tkarwit tas-sireni	3. ħsejjes li jtarrxu, tiġrif tal-bini, l-art titheżzeż bl-ispuzjoni, irwejjaħ ta' trab uħruq
4. ħaddiema tas-salvataġġ, tiftix qalb il-bini mgarraf, tfal midruba	5. maħsuda u mwerwra, jibku u jolfqu waqt li jgħannqu lil xulxin	6. qalbu maqsuma, jibki t-telfa ta' ..., m'għandux min jieħuħsiebu

E. Kitba**ii. It-tqassim tal-Komponent:****L-Introduzzjoni**

Fil-qosor ikteb dwar it-tema tal-komponent tiegħek. Aħseb dwar il-burdata u l-immaġni li trid twassal lill-qarrej.

Il-Kontenut

Il-paragrafi tal-kontenut iridu jwasslu lill-qarrej jimmaġina, jifhem u jħoss id-deskrizzjonijiet tiegħek. Għalhekk inti trid tgħinu jibni stampa sħiħa waqt li minnha jislet l-emozzjonijiet li dawn ix-xeni jridu jwasslu. It-tqassim tal-paragrafi tal-kontenut huma kruċjali biex jintlaħaq dan l-effett. Għalhekk kull paragrafu jrid jirrappreżenta xena/immaġni partikulari.

Il-Konkluzjoni

Fil-konkluzjoni tintroduċix informazzjoni u dettalji ġodda. F'dan il-paragrafu trid tenfasizza l-messaġġ li ppruvajt twassal tul kitbietek. (eż. it-tbatija tat-tfal fil-gwerra).

ii. Kitba Funzjonali u Komunikattiva

Kitba oħra qasira bit-tema tal-Gwerra

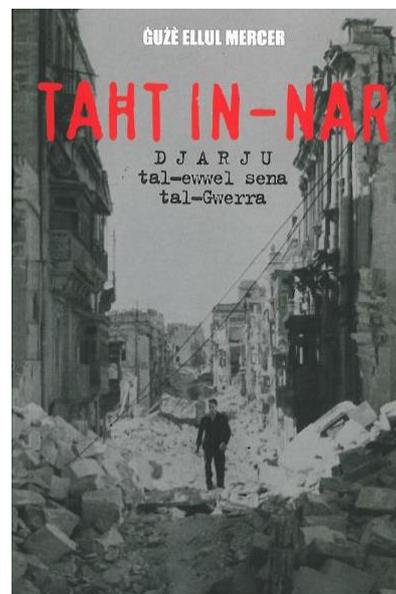
1. Immaġina li inti ġurnalista, ikteb rapport għall-ġurnal/radju ta' dak li stajt tara kif wasalt post li kien għadu kif ġie attakkat mill-ajru.
2. Immaġina li inti tifel li qed tgħix f'Aleppo. Ikteb messaġġ indirizzat lill-mexxejja tad-dinja biex tispjegalhom it-tbatija li qed tgħaddu minnha ta' kuljum u biex tappellalhom jaħdmu għat-tmiem, kemm jista' jkun malajr ta' din il-gwerra.
3. Immaġina li inti volontier li qed taħdem f'kamp tar-refuġjati, ikteb djalogu bejnek u bejn tifel Sirjan dwar l-esperjenza tiegħu tal-gwerra u dak li għadda minnu sakemm wasal f'dak il-kamp.
4. Immaġina li inti tabib li qed taħdem fi sptar f'Aleppo, ikteb ittra lil martek biex tiddekrivilha kif inhi s-sitwazzjoni fl-inħawi u x-xogħol tiegħek fl-isptar.

E. Qari

Kotba dwar l-esperjenza tal-Maltin tat-Tieni Gwerra Dinjija.

Aqra xi siltiet minn dawn il-kotba biex tiegħu idea kif l-awturi jiddeskrivu l-esperjenza tal-gwerra.

- Dhañen tal-Gwerra: Damma ta' tifikriet, Laurence Mizzi, Klabb Kotba Maltin, 1975
- Ulied tal-Azzar, Vic Apap Sensiela Klabb Kotba Maltin, 2016
- Meta karbet is-sirena: Tifikriet tal-Gwerra f'Għawdex, Charles Bezzina, 2003
- Bliet u rħula mġarrfin: Il-ħajja waqt il-qilla tal-gwerra 1940-1943, H Vella, Bieb Bieb Enterprises, 2000
- Taħt in-nar: Djarju tal-ewwel sena tal-gwerra, Ġużè Ellul Mercer, Klabb Kotba Maltin, 2012

Risposti għat-Taħriġ tal-Pakkett n.2

A.

1. San Ġiljan
2. Riedu jaħarbu mill-ġlied, mit-tbatija u mill-gwerra.
3. Jixtieq jilħaq tabib.
4. Jitkellem b'lingwa differenti u l-kulur tal-ġilda tiegħu kien aktar skur.
5. Daren ġieħdejn Hamid li kien ikun waħdu fil-brejk u t-tnejn qasmu flimkien mill-ikel li kienu qed jieklu.
6. L-esperjenzi tiegħu kienu interessanti u fl-istesshin tal-biża' għal sħabu.
7. Għall-bidu kien iħossu waħdu u differenti waqt li illum iħossu apprezzat.
8. Għandna nirrispettaw lil xulxin anke jekk differenti wieħed minn ieħor.
- 9a. Issa li hemm hemm.
- b. Saruħbieb kbar u inseparabbli.
10. nibtet / żviluppat

B.

1. Għadd imtenni
- 2 *Plural Shiħ*
  - a) refuġjati
  - b) kapriċċi
  - ċ) klassijiet
  - d) esperjenzi
  - e) differenzi
  - f) xewqat
  - ġ) sigħat
- Plural Miksur*
  - a) skejjel
  - b) ibħra
  - ċ) gwerer
  - d) rkejjen
  - e) ħbula
  - f) stali
  - ġ) mwejjed
  - g) ħwejjeġ

3.

laħmek, xagħrek
laħmu, xagħru
laħamha, xagħharha
laħamna, xagħarna
laħamkom, xagħarkom
laħamhom, xagħarhom

4.

1. importanti
2. interessanti
3. mħassbin
4. mbierka
5. mweġġgħa,
6. illegali
7. mħassar
8. impressjonanti
9. kkuluriti
10. inkredibbli
11. innovattivi
12. indifferenti

5.

	Ewlieni	Imnissel
1		ftakar
2	wasal	
3	bata	
4		tkellem
5	ħaseb	
6	ried	
7		żdied
8		ssaħħar
9		għallem/ tghallem
10	baqa'	

6.

1	ma baqax	ma bekiex
2	ma fiqux	ma rnexxilux
3	ma sirniex	ma mititx
4	ma marrux	ma ċcaħħadx
5	ma telax	ma sewwiex

7.

1. tela', it-telgħa
2. waqgħa, waqa'
3. tefa
4. tefa'
5. qata', qatgħa
6. żahar
7. żar
8. żgħar
9. In-nar, nhar
10. qadd
11. qatt
12. qgħad
13. qagħad
14. ħadt, l-ħadd, ħadd

8.

1. serqa
2. talba
3. raqda
4. kinsa
5. gidba

Ċ.

- 3, 4, 1, 5, 6, 2

D.

- i. Risposti varji
- ii. Komponent - risposti varji

E.

Weqfin

1. KARAMELLI
2. PUDINA
3. QAGĦAQ
7. FIGOLLI
8. PERLINI

Mimdudin

4. QUBBAJD
5. GĦADAM
6. SFINEĠ
9. KWAREŻIMAL
10. PRINJOLATA